

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde [af Else-Merete Ross m. fl.].

(Lovforslaget (nr. 94) findes i tillæg A. sp. 1121, fremsættelsen i tidenden sp. 2410).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Indenrigsministeren (Hans Hækkerup):

Jeg må komplimentere formanden for sammensætningen af dagsordenen. Efter alt det hensynsløse knalderi under punkt 1 er det jo rart at komme til dem, der under ingen omstændigheder vil knalde.

Jeg nødes til at sige, at min sympati for det af de ærede medlemmer fremsatte forslag er begrænset. Jeg rejser det spørgsmål: hvorfor fremsættes lovforslaget nu? Forslagsstillerne ved, at der siden 1963 har siddet et udvalg og arbejdet med disse problemer, og forslagsstillernes parti er det eneste, der er repræsenteret i dette udvalg.

Må jeg derefter gøre den bemærkning, at det må være en fejltagelse, når man i bemærkningerne til lovforslaget gentagne gange taler om, hvad regeringen vil. Nu er det ikke så længe siden, at det ærede parti var medlem af regeringen, så der kan jo hænge noget ved, men alligevel bør man vel for en ordens skyld overlade til regeringen selv at give udtryk for sine meninger.

Jeg skal ikke gå i detaljer med hensyn til lovforslagets indhold, men vil gerne nævne nogle principper.

Det vigtigste princip i lovforslaget er vel dette, at man vil afskaffe militærnægterlejrene. Heri kan jeg ikke være enig. Jeg mener, vi må fastholde en analogi for soldatertjenestens vilkår; det mener jeg er ubetinget nødvendigt, og jeg vil gerne understrege i denne forbindelse, at den ordning, der er gennemført for militærnægterne, jo i sig selv er en indrømmelse til disse mennesker. Jeg minder om indholdet af grundlovens § 81. Jeg finder lejrene ubetinget nødvendige. De er det af disciplinære grunde. Hvis de pågældende ikke kan klare sig eller ikke opfører sig ordentligt ved det arbejde, de er henvist til, må man have et sted at gøre af dem, og dette er jo ikke blot et teoretisk spørgsmål; vi ved, at der kan være

vanskeligheder med disciplinen også blandt disse folk.

Dernæst er det for mig noget rent principielt, at jeg ikke kan affinde mig med, at man vil gennemføre en lempeligere form for aftjening af værnepligten for denne specielle gruppe, at man så at sige gennem forslaget vil præmiere disse mennesker. Lovforslaget indeholder jo nemlig udelukkende lempelser. Jeg mener at kunne sige, at udvalget af 1963 ikke tænker sig at ophæve militærnægterlejrene.

Jeg vil dernæst gerne gøre opmærksom på, at der ville være betydelige administrative vanskeligheder forbundet med at føre dette forslag ud i livet, hvis det blev ophøjet til lov. Det hedder under forslagets nr. 2 i det foreslåede nye stk. 2 til § 1:

„De civilt værnepligtiges arbejdskraft udnyttedes i offentlige eller af indenrigsministeren anerkendte virksomheder af almennyttig karakter, idet deres personlige uddannelse og færdighed så vidt muligt udnyttedes, f. eks. inden for hospitalsvæsenet, børne-, sindssyge- og åndssvageforsorgen, skoler og anden undervisning, museer, geologiske undersøgelser, måleopgaver, laboratoriarbejder, humanitære organisationer o. lign.“

Det vil med andre ord sige, at de pågældende principielt skal beskæftiges ved deres private erhverv. Er det nu rimeligt ved sammenligning med dem, der underkaster sig den almindelige militære værnepligt? Er det rimeligt med en sådan forskelsbehandling? Hvis man anlægger den betragtning, at militærnægterne menneskeligt set er af højere karat end andre, ja, så er det forståeligt. Jeg deler ikke den opfattelse. Jeg tror, det er nødvendigt, at også disse mennesker under aftjeningen af deres værnepligt, hvis jeg må bruge det udtryk, er under tilsyn, dels for at man sikrer sig deres tilstedeværelse ved det anviste arbejde, men også for at holde øje med deres præstationer.

Jeg rejser altså det spørgsmål: vil de institutioner og organisationer, som forslaget omhandler, overhovedet modtage de pågældende? Har forslagsstillerne undersøgt dette? Jeg siger det, fordi det er mit indtryk fra det, jeg ved om arbejdet i udvalget af 1963, at udvalgets erfaringer taler imod,

[Indenrigsministeren.]

at spørgsmålet lader sig løse på den af forslagsstillerne anviste måde.

Men trods de vanskeligheder, der er forbundet med at placere disse mennesker uden for lejrene, gøres det dog i et ikke ringe omfang. 75 eller ca. 75 af de ca. 175, som i øjeblikket aftjener deres civile værnepligt, er beskæftiget ved andet end skovarbejde i lejrene. Men jeg understreger på ny: der har været vanskeligheder forbundet med at få dem placeret.

Der er andre principielle ændringer, jeg lige i forbifarten vil nævne.

Jeg ser, at man pludselig opererer med et administrativt organ med vidtgående beføjelser. Hvorfor? Jeg må næsten læse det som udtryk for mistillid til den nuværende indenrigsminister, men det kan jo ikke være meningen, det er da klart; sådan lovgiver man jo ikke. Men jeg vil gerne spørge: hvordan skal dette organ sammensættes? Kan man anke de beslutninger, der træffes af organet? Man er meget tilbageholdende i bemærkningerne vedrørende dette organ.

En anden principiel ændring er en lovfæstelse af adgangen til valg af tillidsmænd; det er jeg enig i, og administrativt er det jo allerede gennemført. Derimod mener jeg ubetinget, man går for vidt, når man foreslår, at tillidsmændene skal høres i alle disciplinærsager. Det mener jeg er uacceptabelt.

Endelig kan jeg ikke være enig med forslagsstillerne, når de i bemærkningerne gør sig til talsmænd for, at man skal kunne fritages for militærtjeneste på grund af politiske motiver; det mener jeg ikke går. Rent principielt må forholdet være dette, at vi alene undtager personer, som under alle forhold nægter at bære våben, altså uanset deres politiske tilhørsforhold eller den politiske situation, hvorunder de lever.

Forslagsstillerne har flittigt henvist til ordningerne i andre lande; jeg har sådan lidt indtryk af, at man har håndplukket det, man bedst kunne lide, hist og her. Man noterer, at der i Holland kun er 106 civile værnepligtige, og det er rigtigt. Grunden hertil er nok en, dobbelt. For det første er der i Holland 12 måneders længere tjenestetid for de civilværnepligtige end for de militærværnepligtige, og for det andet kræves der ganske uhyre meget for at slippe

for den militære tjeneste i Holland. De pågældende underkastes simpelt hen en mentalundersøgelse; så vidt vil jeg nu ikke gå.

Må jeg til sidst lige antyde, hvad jeg mener at vide om 1963-udvalgets planer. Jeg forstår det sådan, at man vil opretholde lejrene, og at de civile værnepligtige skal tilbringe de første 4 måneder i lejrene, hvor de gennemgår en uddannelse, herunder også en almen uddannelse, omfattende bl. a. samfundskundskab. Efter 4 måneders forløb er det tanken, at de skal kunne fordeles til arbejde uden for lejrene, men således at de uden for arbejdstiden opholder sig i lejrene, og efter 10 måneders forløb vil de kunne udstationeres på arbejdspladsen.

Der er ét problem, som det naturligvis er vanskeligt at løse, og som udvalget stadig arbejder med, og det er spørgsmålet om, hvor dybtgående en undersøgelse der skal iværksættes, før man lader en person overgå til militærnægterlejrene.

Må jeg endelig afsluttende sige, at jeg tror, vi alle er enige om, at de pågældende så vidt muligt skal have et produktivt arbejde af virkelig værdi. Men jeg håber, vi også alle kan være enige om, at vi ikke kan acceptere en ordning, der præmierer militærnægterne på den øvrige ungdoms bekostning.

Ordføreren for forslagsstillerne (Else-Merete Ross): Da Danmark i 1917 gennemførte en lov, der gav regler om overførelse til civilt arbejde af værnepligtige, for hvem militærtjeneste var uforenelig med deres samvittighed, var vi et af de første lande, der indførte en sådan lov. Vi var et foregangsland. Med hensyn til civile arbejdsmuligheder har vi derimod længe ikke kunnet kaldes et foregangsland.

Lige fra begyndelsen har det været det radikale venstres opfattelse, at militærnægternes arbejdskraft burde finde en samfundsnyttig anvendelse. I 1950 fremsatte 6 radikale medlemmer et ændringsforslag om mere produktive og samfundsgavnige opgaver. Daværende indenrigsminister Smørum gav tilslutning til dette princip og sagde, at man til stadighed i ministeriet havde opmærksomheden henvendt på spørgsmålet om at finde nye og produktive arbejdsopgaver til supplerende af skovarbej-

[Else-Merete Ross.]

det. Da jeg 11 år senere spurgte om, hvordan det gik med at finde mere produktive arbejdsopgaver, fik jeg det svar, at man stadig i ministeriet overvejede.

Da socialistisk folkeparti fremsatte sine forslag om ændring af loven, opnåede vi en af gangene et udvalgssættende, hvor jeg bad om materiale om, hvordan andre lande anvendte militærnægternes arbejdskraft. Efter et års forløb lykkedes det at få fremskaffet dette materiale gennem vore diplomatiske kanaler.

Det vigtigste, der er sket i denne sag, var, da daværende indenrigsminister Lars P. Jensen gik over fra de stillestående overvejelser til aktive forsøg med at anvende militærnægterne til andre opgaver. Jeg vil takke ministeren — og beklager, at han ikke er til stede — fordi han ofte kom over til min plads i salen og efter min opfattelse med oprigtig glæde og begejstring fortalte, at nu havde han fundet en ny arbejdsopgave for et antal militærnægtere. Ministeren har været banebrydende inden for sit parti på dette område, og jeg håber, at hans positive indstilling er gået i arv til hans efterfølger. Det var også på minister Lars P. Jensens initiativ, at der i 1963 blev nedsat et udvalg til nærmere overvejelse af en ændring af militærnægternes forhold. Dette udvalg har fået de samme oplysninger om ordninger for militærnægtere, som folketingsudvalget fik. Jeg har hørt, at betænkningen vil foreligge om et års tid.

Da jeg har ønsket, at nuværende og kommende militærnægtere så hurtigt som muligt skulle komme ind under en anden ordning, har jeg fremsat forslag til ændringer i loven allerede nu i håb om, at udvalget kunne fremskynde sit arbejde, så det nedsatte folketingsudvalg under sit arbejde kunne nyde godt af dets overvejelser.

Det foreliggende lovforslag afviger på flere punkter fra tidligere forslag fra SF. I bemærkningerne til lovforslaget er der givet en oversigt over, hvordan nogle andre NATO-lande anvender deres militærnægtere. Jeg har gjort det for at vise, at vort system ikke er det eneste mulige, og at de forsøgsvis ordninger, der nu er i gang hos os, bygger på ordninger, som andre lande har som permanente ordninger.

Den mest dybtgående ændring efter vort

forslag er nedlæggelse af de to lejre i Gribskov og Kompedal. I stedet foreslås oprettet et administrativt organ under indenrigsministeriet til at varetage de civile værnepligtiges arbejdsfordeling og arbejdsforhold. På grundlag af de værnepligtiges nøje redegørelse for deres uddannelse og tidligere arbejde anviser det administrative organ de værnepligtige arbejde. Da de værnepligtiges evner og forudsætninger må formodes at være meget forskellige, oprettes en fortegnelse over behov for midlertidige arbejdsopgaver fra en lang række offentlige institutioner af social, faglig og videnskabelig art og fra humanitære private organisationer. Er der ikke direkte behov for den uddannelse og oplæring, de værnepligtige har, bliver oplæringen i beslægtede fag en forudsætning for anbringelse.

Et væsentligt argument for opretholdelse af lejrene har hidtil været, at det var en nødvendig forudsætning for at opretholde disciplinen. Andre lande har imidlertid kunnet opretholde disciplinen uden lejre. Da Tyskland skulle have en militærnægterlov, tog de ikke Danmark med lejrene som forbillede, men derimod Holland, som kun har 1 lejr for 24 pct. af sine militærnægtere, og så vidt jeg forstår, eksisterer denne lejr ikke af disciplinære, men af rent praktiske, arbejdsmæssige grunde. Den isolation, som nægterne udsættes for i den lange tid i lejrene, har for manges vedkommende absolut ikke nogen positiv virkning. Det er da også oplysende, at lejrchef Funder i Gribskovlejren ifølge Ekstra Bladet har udtalt, at udlånet og udstationeringen af militærnægtere har haft gavnlig indflydelse på klimaet i lejren. Det har betydet meget, at man har kunnet tilbyde mere differentieret arbejde end netop skovhugst.

Selv om de nye arbejdsopgaver er en stor forbedring, lider de af den mangel, at arbejdsindsatsen bliver meget begrænset tidsmæssigt, fordi nægterne skal transporteres fra lejrene til arbejdsstedet og tilbage igen. Dette betyder mange spildte arbejdstimer og mange penge til biler og benzin, og man kunne måske kalde det for en præmiering af militærnægterne, at de faktisk kun har en effektiv arbejdsdag på 4 timer. Det synes jeg slet ikke de skal have. Jeg synes, de skal have en virkelig effektiv arbejdsdag. Man vil nu forsøge at

[Else-Merete Ross.]

lade et arbejdshold, som arbejder for nationalmuseet i Brede, have forlægning i Brede. Dermed har man, som det allerede er sket for enkelte personers og enkelte mindre holds vedkommende, brudt med princippet om, at alle skal sove i lejrene. Jo flere af disse forlægninger og udstationerede grupper der vil komme, desto mindre brug bliver der for lejrene, og jo relativt dyrere vil de være at opretholde, og de er dyre nok i forvejen. Jeg tror, enhver vil indrømme, at det ikke er nogen særlig billig foranstaltning, vi har for øjeblikket.

Jeg mener ikke, at lejrene kan afvikles fra den ene dag til den anden, men at målet må være i løbet af relativt kort tid at få dem nedlagt. Endnu er de enkelte, der arbejder uden for lejrene, ikke i tilstrækkelig grad anvendt til arbejde, som svarer til deres evner og forudsætninger. Jeg indrømmer, at der må gå nogen tid, inden man kan få dette arbejde sat i bedre system. Mange militærnægtere har udtrykt ønske om, at arbejdsopgaverne i højere grad havde et virkelig socialt og humanitært sigte således som det f. eks. påbegyndte arbejde på Koføds Skole.

Det har ofte været drøftet at anvende militærnægtere, der ønskede det, i u-landsarbejdet. Mellempolitisk Samvirke, der står for udvælgelsen af u-landsfrivillige, er ikke gået ind for denne tanke. Da det gælder om en meget nøje og grundig udvælgelse af disse udsendinge, ville det efter min mening være helt forkert at give militærnægtere, som eventuelt ønskede at blive udsendt, en fortrinnsstilling fremfor andre.

I forslaget til § 1, stk. 1, er ordet „statsarbejde“ erstattet med „civilt arbejde“, idet de værnepligtige efter forslaget ikke blot skal kunne anvendes i statsinstitutioner, men også i private humanitære organisationer, som indenrigsministeriet vil anerkende som arbejdsplads. Blandt andet i Tyskland gør man det på den måde, så

det skulle vel ikke være uoverkommeligt også i Danmark.

Hidtil er kun religiøse, etiske og humanistiske motiver blevet betragtet som gyldig samvittighedsgrund for fritagelse for militærtjeneste. Hvis man angav politiske motiver, blev det ikke godtaget. Et menneskes politiske overbevisning behøver ikke at være religiøst eller humanistisk motiveret. Hvis man derimod vil hævde, at en politisk overbevisning ikke er etisk motiveret, må det være, fordi man accepterer, at politisk overbevisning er motiveret af egoistiske særinteresser. Det er muligt, at jeg er meget naiv på dette område, men jeg mener, at politisk holdning og etisk holdning er to sider af samme sag, nemlig et menneskes overbevisning, og at det er denne overbevisning, der må være det afgørende.

Jeg finder det rigtigt, at samfundet accepterer det synspunkt, at man på grund af sin samvittighed ikke kan yde militærtjeneste, men til gengæld mener jeg, at den pågældende bør have en længere tjenestetid. Jeg har ikke ønsket at ændre de 6 måneders længere tjenestetid, da villigheden til at påtage sig denne ekstra tjenestetid er det bedste kriterium, vi for tiden har for, at overbevisningen er ærlig. Nedsættes den militære tjenestetid, må den ekstra tjenestetid for militærnægtere dog nedsættes proportionalt dermed.

Jeg vil opfordre de andre partier til at gå ind i en saglig drøftelse af dette lovforslag. I disse hektiske dage er der sikkert mange, der vil betragte dette lovforslag som lille og uvæsentligt, men jeg håber dog, at de andre partier vil hjælpe mig til, at det ikke af den grund drukner. For mig er det nemlig ikke et lille og uvæsentligt lovforslag, for det drejer sig om, at de unge mennesker, som vi tillader fritagelse for almindelig militærtjeneste, får sådanne produktive og samfundsgavnige opgaver, at de efter endt tjenestetid har fået en positiv indstilling og en øget ansvarsfølelse over for samfundet. Det resultat er det vanskeligt at nå med den nuværende ordning.

Niels Matthiasen: Efter de bemærkninger, der er faldet fra indenrigsministeren og fru Else-Merete Ross, kan der næppe tilføres mange nye synspunkter i diskussionen i dag, så meget mindre som vi i et folketingsudvalg vel skal se nærmere på tingene, ikke mindst på de ordninger, der findes i andre NATO-lande, og vel først og fremmest på de erfaringer, andre NATO-lande har gjort. Jeg skal derfor indskrænke mig til en enkelt principiel bemærkning, nemlig den, at der skal ikke være nogen tvivl om, at værnepligtige, der ud fra en moralsk overbevisning ikke ønsker at forrette militærtjeneste, skal kunne fritages herfor, men at det er lige så klart, at vi fra socialdemokratiets side fastholder, at de muligheder, der findes for fritagelse for militærtjeneste, ikke må friste nogen til misbrug eller friste dem til at vælge civilt arbejde fremfor den militære tjeneste, hvorved de kan opnå en fortrinstillig i sammenligning med de værnepligtige, der påtager sig det sure job, som en ensformig, men nødvendig militærtjeneste må være.

Med disse bemærkninger skal jeg sige, at socialdemokratiet står ganske åben for diskussion om spørgsmålene, og vi kan tilgive vor medvirken i et udvalgsarbejde.

Kristen Østergaard: Ved gennemlæsningen af lovforslaget her faldt også jeg over den passus i bemærkningerne, hvor der henvises til regeringens forslag til ændring o. s. v., og jeg fik nærmest den opfattelse, at det måske var et lovforslag, som indenrigsministeren havde foretaget det grundlæggende arbejde med og derefter udlånt til fru Else-Merete Ross, hvorved der på sin vis var givet det et slags grønt lys; men efter det, indenrigsministeren nu har fremført, er jeg klar over, at det ikke er tilfældet.

Det lovforslag, fru Else-Merete Ross her har fremsat på de radikales vegne, har en betydelig lighed med det lovforslag om samme forhold, som 2 år i træk blev fremsat af SF. Men de radikales lovforslag indeholder bestemmelser i nogle af paragrafferne, som bevirker, at det kommer til at virke anderledes i praksis end socialistisk folkepartis lovforslag — hvis det skulle blive gennemført, må jeg nok hellere tilføje.

Der er f. eks. i lovforslaget i modsætning til SF-lovforslaget ikke taget afstand fra,

at de civile værnepligtige kan anvendes i civilforsvaret. Vi er alle enige om, at vi skal respektere og tage hensyn til, at der findes unge, der af samvittighedsgrunde, eventuelt religiøse grunde, ikke under nogen form vil have med militærvæsenet at gøre; men jeg er af den opfattelse, at det at udstrække det til også at omfatte politisk overbevisning må være tvivlsomt.

Når det er indrømmet, synes det en naturlig ting, at de aftjener deres værnepligt i civilforsvaret, hvis hovedopgave dog er at læge de sår, som krigen eventuelt slår. Jeg vil endda gerne være med til — hvis der er en udvej dér — at begrænse det til, at de kun skal tjene i de områder inden for civilforsvaret, som direkte har med sanitets-tjeneste eller direkte sygetjeneste at gøre, hvis det er muligt med en sådan sondring. Men dette forhold og flere andre ved lovforslaget kan vi se nærmere på i udvalget.

Jeg er egentlig enig med forslagsstillerne i, at lejrene både i Gribskov og Kompedal bør nedlægges. De er forbiøstret dyre i drift og administration, og nytten af det arbejde, der udføres, kan der nok sættes adskillige spørgsmålstegn ved. Men det er også min opfattelse, at det i flere år har knebet med at finde ordentlige arbejdsopgaver inden for en rimelig cirkel fra lejrene, og jeg har derfor al mulig sympati for tanken om at finde frem til en sådan ordning for de civile værnepligtige, at deres arbejdskraft kan udnyttes på en bedre måde — for min skyld måtte det også gerne være til større tilfredshed for dem selv. Men det er vel nok et spørgsmål, om det er praktisk muligt. Vi må også have for øje de problemer, der kan opstå, når de civile værnepligtige spredes ud over et så stort antal arbejdspladser, som der er foreslået. Det gælder især problemet med disciplinen; vi har jo ikke ligefrem den opfattelse, at de unge mennesker, der vælger den civile arbejdstjeneste, er dem, det er lettest sådan at komme af sted med.

Endelig er der også det forhold at tage med i den samlede vurdering, at vi har en værnepligt i Danmark, der betyder et større eller mindre afbræk i den sædvanlige livsrytme, afbræk i familiforhold eller i uddannelsesplaner; for de fleste betyder den en ubehagelig forstyrrelse i den vante tilværelse. Det er altså en pligt, og derfor skal vi have for øje, at der under ingen omstæn-

[Kristen Østergaard.]

digheder må være direkte fordele forbundet med at vælge den civile arbejdspligt, for så kan vi vist godt gå ud fra at tilgangen vil forøges, og det er aldeles ikke ønskeligt.

Dertil kommer, at vel er samvittigheden almindeligvis en god vejleder; men vi kender alle eksempler på, at samvittigheden kan være meget elastisk, og den kan vel let blive det, hvis der ellers vinker fordele forude; i den retning må vi ikke lægge op til fristelser.

Lovforslagets enkeltheder egner sig som sagt bedst til en kritisk udvalgsbehandling, og dertil giver venstre fuldt ud tilsagn.

Spørgsmålet om paterniteten til lovforslaget er vi blevet oplyst om. Men jeg kan godt sige, at blandt de ting, som skal drøftes i udvalget, vil jeg naturligvis gerne se lidt på det administrative organ. Det kunne let gå sådan, at det kunne blive noget omkostningskrævende lige så vel som mange af de ting, vi har i den gældende ordning; men det hører til det, vi kan se på.

Juul Madsen: Det er efter min opfattelse glædeligt, at man i forbindelse med et lovforslag som det fremsatte kan slå fast, at det kun har interesse for eller adresse til nogle ganske få unge værnepligtige pr. årgang. Det er heldigvis sådan, at det normale er, at de unge uden at klynke aftjener deres værnepligt. Vi forstår naturligvis alle, at den militære tjenestetid for mange betyder et afbræk i deres uddannelse og civile liv, men det er nu engang ens for alle; alle sunde og raske unge mænd har denne pligt, og de fleste forstår udmærket, at i et samfund, hvor man har et maksimum af frihed og et maksimum af andre goder, gælder det som i andre af livets forhold, at vil man kræve sin ret, må man gøre sin pligt.

Der er imidlertid en lille gruppe, væsentligt tilhørende visse religiøse sekter, der mener, at det er ganske uforeneligt med hele deres livsindstilling at aftjene den militære værnepligt. Denne gruppes synspunkter må naturligvis imødekommes på den måde, som det er sket hidtil, at der gives dem mulighed for så at aftjene deres værnepligt på anden måde. Men der kunne jo også findes motiver, der ikke var så rene, og derfor er jeg helt enig med ministeren i, at bestemmelserne og vilkårene for aftjenelsen af den

civile værnepligt må være sådan, at de ikke på nogen måde frister til misbrug, og at de unge, der tager den militære tjenestetid — hvad der jo heldigvis i det store hele er tilfældet — ikke føler, at de andre slipper for billigt.

Det fremsatte lovforslag opremser en hel del områder, på hvilke man kunne tænke sig at anvende de unge, der søger at unddrage sig den militære tjeneste. Jeg skal ikke gentage disse områder — de er allerede nævnt — men blot understrege, at for så vidt angår et område som humanitært arbejde — tidligere er der jo også nævnt u-landsarbejde eller lignende — ville jeg under alle omstændigheder være afvisende og betænkelig. De unge, der skal sendes ud til arbejde af den karakter, skal ikke være unge, der herhjemme har forsøgt at unddrage sig den pligt, som påhviler alle andre.

Vi vil i det konservative folkeparti imidlertid gerne drøfte, om det er muligt inden for de rammer, der må være for et sådant organ, at give de unge, der ikke ønsker at aftjene deres værnepligt, visse former for civilt arbejde, som måske i højere grad end hidtil kan nyttiggøre denne særlige tjenestetid. Jeg tror dog ikke, at militærnægterlejerne kan afvikles — ikke sådan da. De folk, der ikke kan falde til under det tilsyn, der må være i den tjeneste af en særlig karakter, uanset hvad de beskæftiges med, må kunne undergives den disciplin, der er og skal være i militærnægterlejerne.

Vi har også bemærket, at et udvalg arbejder med disse ting, og derfor er situationen jo slet ikke afklaret og muligheden for at give en endelig bedømmelse af det fremsatte lovforslag for så vidt ikke til stede. Det konservative folkeparti har, så vidt jeg kan vurdere det, ikke megen sympati for hovedsynspunkterne i lovforslaget og vil næppe kunne følge det, således som det er udformet, men vil da gerne i et udvalg være med til at se på forholdene.

Skræppenborg-Nielsen: Den 15. marts 1961 fremsatte medlemmer af socialistisk folkepartis folketingsgruppe i folketinget, men naturligvis på partiets vegne, et forslag til lov om ændringer i lov om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde. Vi genfremsatte lovforslaget den 12. oktober 1961 og den 8. november 1962, men desværre for

[Skræppenberg-Nielsen.]

vore militærnægtere blev det af os fremsatte lovforslag aldrig vedtaget, men i stedet syltet i et udvalg, som så mange andre lovforslag er blevet det i tidens løb.

I dag har vi så en førstebehandling, ikke af et ligelydende, men i alle tilfælde af et i princippet med vort identisk forslag, denne gang ikke fremsat af os, men af medlemmer af det radikale venstres folketingsgruppe. Lad mig sige det sådan: vi er meget glade for, at hele spørgsmålet om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde igen er taget op til drøftelse i tinget, fordi vi som før er overbevist om, at en løsning, en bedre løsning, ikke blot for militærnægterne, men også for samfundet som helhed, mere og mere trænger sig på.

Fru Else-Merete Ross, der var ordfører for sit parti, da vort forslag var til første behandling den 6. april 1961, gav i sin tale dengang bl. a. udtryk for, at det radikale venstre gerne ville se på vort forslag i et udvalg. Også vi ønsker naturligvis i et udvalg at se nærmere på det lovforslag, vi nu behandler, men lad mig tilføje: vi vil mere end se. For at sige det kort, vi vil hjælpe med til at gøre lovforslaget bedre, vil hjælpe med til, at det bliver ophøjet til lov.

Det kan naturligvis kun glæde os, at forslagsstillerne i bemærkningerne til lovforslaget giver udtryk for, at ordet „samvittighed“ ikke blot som i gældende lov omfatter religiøse, etiske og humanistiske motiver, men også politiske motiver. Det er urealistisk at skelne mellem en etisk-moralsk og en politisk holdning, idet etik og politik er to sider af samme sag, nemlig et menneskes overbevisning. Vi er ganske enige i disse betragtninger. Strider en ung værnepligtigs politiske overbevisning mod den af regeringen førte udenrigs- og forsvarspolitik, og mener han, at en indtræden i militæret vil betyde en accept af denne politik og en devaluering af hans egen personlige integritet, må det efter vor opfattelse være en menneskeret at kunne nægte militærtjeneste.

I øjeblikket er tjenestetiden for almindelige værnepligtige 16 måneder og for værnepligtige under civilt arbejde 22 måneder. Det koster altså i øjeblikket 6 måneders forlænget tjenestetid at være militærnægter — vel at betragte som en slags straf for ikke at ville springe soldat, og jeg må jo

sige, at det forundrer mig en del, at forslagsstillerne ønsker at bevare det tillæg på 6 måneder, der her er tale om. Efter vor opfattelse er der ingen grund til at opretholde denne meget store tjenestetidsforskel, også fordi grundloven foreskriver, at ingen kan underkastes frihedsberøvelse på grund af sin overbevisning. Men de unge, hvis overbevisning kræver af dem, at de nægter militærtjeneste, straffes altså i dag med 6 måneders længere tjenestetid. Det er klart, at et sådant forhold bør ændres, også fordi det er en svær økonomisk belastning for militærnægterne i forhold til dem, der ønsker at være soldater. Der er jo også her i dag talt om ligestilling mellem på den ene side almindelige soldater og på den anden side de civile tjenstpligtige.

Der er vel næppe tvivl om, at også andre problemer i forbindelse med dette lovforslag vil blive rejst i det udvalg, der bør ned-sættes. I denne forbindelse tror jeg vi må kikke lidt på og prøve at få afskaffet de ofte omfattende politimæssige afhøringer af militærnægtere og af vidner, som den nuværende lov forlanger.

Som allerede nævnt har vi den allerstørste sympati for dette lovforslag, og det ville glæde os meget, hvis det inden længe kunne blive ophøjet til lov, og i så fald helst med de af os omtalte ændringer indføjet. Hvor ville det egentlig være rart, hvis det endelig kunne lykkes at få endnu flere af de unge militærnægtere ud i et arbejde til glæde og gavn ikke alene for dem selv, men også for et samfund, der på visse og meget vigtige områder endnu skriger efter arbejdskraft! Jeg tror også, det ville være godt, hvis det overhovedet er muligt — jeg lagde mærke til, at indenrigsministeren havde visse betænkeligheder — at få nedlagt de meget dyre militærnægterleje, som vi i dag har. For når selv stormagterne på dette område af og til synes at kunne være fornuftige — det er jo sjældent, at stormagter er fornuftige — kan vi vel også her i landet være fornuftige, for så vidt angår den civile arbejdstjeneste. Vort parti ønsker ikke, at de unge, der ikke vil være soldater, skal have en fortrinnsstilling; vi ønsker ligeret mellem dem, der ønsker at være soldater, og dem, der ikke ønsker at være soldater. Det kunne

[Skræppenborg-Nielsen.]

jo være, at verden havde set lidt anderledes ud, hvis det i ethvert land var frivilligt, om man ville springe soldat eller ikke, således at nogle af de statsmænd, som historien har vist har været gemene forbrydere, ikke kunne have brugt disse unge mennesker til det, de netop ønskede de skulle bruges til.

Bækgaard: Den 21. november 1962 havde vi første behandling af et lignende lovforslag som det, vi nu behandler, men fremsat af socialistisk folkeparti. Fru Else-Merete Ross sagde dengang som ordfører for sit parti — det står i Folketingsstidende 1962-63, sp. 1176 —:

„Jeg er bestemt ikke tålmodig af natur og ville gerne snart have oplysninger om, hvilke nye arbejdsmuligheder der kan peges på, men i sagens interesse finder jeg, at det er det eneste rigtige at bekæmpe sin utålmodighed.“

Ja, efter det, som fru Else-Merete Ross gav udtryk for dengang, kan man jo let få den opfattelse, at det er, lige før fruens tålmodighed er eksploderet med et knald, så jeg vil da skynde mig på mit partis vegne at gentage, hvad vi tidligere har sagt om denne lovgivning, nemlig at vi mener, at civilforsvarsloven fuldt ud kan dække de hensyn, der bør tages til militærnægtere.

I 1962 sagde den daværende indenrigsminister, at der i ministeriet var et arbejde i gang med at undersøge mulighederne for en ændring af militærnægternes forhold. Jeg synes, at vi i første omgang skal anmode den nuværende indenrigsminister, som sikkert vil gøre alt for, at fru Else-Merete Ross må befinde sig vel, om at fortsætte disse undersøgelser og så fremsætte et forslag til lovændring, som vi i mit parti altså mener bedst kan stilles i tilknytning til civilforsvarsloven. Jeg forstår af fru Else-Merete Ross' indlæg i dag, at hun er glad for ministerbesøg, og det skal jeg selvfølgelig ikke blande mig i, men hvis jeg må give et godt råd til vor nuværende fredelige indenrigsminister, så skal det være: lad være med at drøfte militærnægterspørgsmål, for det er der da vist knald i.

Jeg vil som sagt slutte med at opfordre vor indenrigsminister til at søge indarbejdet

denne lovgivning i vor civilforsvarslovgivning.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 18. januar kl. 14 med følgende dagsorden:

1) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om det civile beredskab.

2) *Første behandling af:*

Forslag til lov om støtte til tilvejebringelse af kollegier.

3) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om ændringer i lov om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde [af Else-Merete Ross m. fl.].

4) *Valg af 1 medlem og 1 stedfortræder til lønningsrådet (i stedet for Thestrup og Erna Sørensen).*

Angående folketingets arbejde de følgende dage i den pågældende uge henviste formanden til den omdelte ugeplan.

Mødet hævet kl. 11³⁵.

48. møde.

Tirsdag den 18. januar kl. 14.

Formanden: I skrivelse af dags dato meddeler arbejdsministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning vedrørende de af den internationale arbejdskonference i Genève i året 1964 vedtagne forslag til ændringer i Den internationale Arbejdsorganisations statut. (Om medlemskab og om konventioners gennemførelse).

I skrivelse af 14. d. m. anmoder socialministeren om, at der af folketinget må blive foretaget valg af et medlem samt af en stedfortræder til landsnævnet for børne- og ungdomsforsorg for den resterende del af funktionsperioden i stedet for henholdsvis fru Sofie Pedersen samt fru Gertie Wandel, der begge er fratrukket nævnet på grund af alder.

Endvidere anmoder socialministeren om, at der, under hensyn til at der den 8. marts d. å. afholdes kommunale valg, af folketinget må blive foretaget valg af 2 medlemmer af landsnævnet for børne- og ungdomsforsorg samt stedfortrædere for disse for de nye kommunale råds valgperiode, dog længst til 31. marts 1970.

Medlem af folketinget Mads Eg Damgaard har meddelt mig, at han ønsker til justitsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren af hensyn til færdselsikkerheden overveje en ændring af færdselslovens § 38 med det formål at påbyde, at cykler skal være forsynet med baglygte med rødt lys?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Skriftlig fremsættelse af forslag.

Arbejdsministeren (Erling Dinesen): Hermed tillader jeg mig for det høje folketing at fremsætte forslag til folketingsbeslutning

vedrørende de af den internationale arbejdskonference i Genève i året 1964 vedtagne forslag til ændringer i Den internationale Arbejdsorganisations statut. (Om medlemskab og om konventioners gennemførelse).

I alt blev der på arbejdskonferencen i 1964 vedtaget 3 forslag til ændring i Den internationale Arbejdsorganisations statutter. To af de vedtagne forslag vedrører de foranstaltninger, som ILO kan træffe med hensyn til et lands fortsatte medlemskab af organisationen.

Behandlingen og vedtagelsen af disse to forslag ved arbejdskonferencen havde forbindelse med ILOs ønske om at imødegå virkningerne af Den sydafrikanske Republiks apartheidpolitik.

Det ene af forslagene, det, som jeg tillader mig at foreslå tiltrådt for Danmarks vedkommende, må ses som en rent teknisk revision af ILOs statutter, som skulle bringe ILOs medlemspolitik på linje med den af FN gennemførte. Der åbnes adgang for arbejdsorganisationens generalkonference til at udelukke fra medlemskab af arbejdsorganisationen ethvert medlem, som af De Forenede Nationers generalforsamling er blevet udelukket fra medlemskab af FN.

Når jeg kun stiller forslag om beslutning vedrørende det ene af disse to ændringsforslag om medlemskab, hænger det sammen med, at det andet af forslagene har et videregående indhold, som under visse forudsætninger vil kunne bringe uoverensstemmelse mellem ILOs og FN's handlinger. Det er et grundlæggende træk i forholdet mellem FN og særorganisationerne, at alle politiske vedtagelser og handlinger overlades til FN. Men efter det andet af de af arbejdskonferencen vedtagne forslag åbnes der mulighed for, at ILO kunne suspendere et land fra deltagelse i organisationens arbejde, uden at FN selv har taget skridt til suspension, såfremt FN blot har konstateret, at vedkommende land har gennemført en race-diskriminerende politik, såsom apartheid. En sådan videregående statutændring må det være en betænkelig sag at gå ind for, og det kan da også nævnes, at intet af de andre skandinaviske lande mener at kunne tiltræde denne statutændring. De danske regeringsdelegerede ved konferencen stemte da heller ikke for denne vedtagelse.